

MUŞ İLİNDE UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMI VE BAĞIMLILIĞINA YÖNELİK BİR FARKINDALIK ÇALIŞMASI OLARAK “GENÇLİĞİNE İYİ BAK PROJESİ”***Dr. Zeynep KANTARCI BİNGÖL******Özet**

Son zamanlarda dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de uyuşturucu madde kullanımında bir artış yaşanmakta ve bu maddelere yönelik ilgi ve eğilim de giderek artmaktadır. Uyuşturucu maddeye başlama yaşının 15’in altına düştüğünden söz edilmekte ve özellikle 15-25 yaş arası gençlerin büyük bir risk altında olduğu bilinmektedir. Aslında tüm insanlık uyuşturucu maddenin tehlikeleriyle karşı karşıyadır. Çünkü uyuşturucu madde kullanımı başta sağlık olmak üzere birçok problemi beraberinde getirmekte, çeşitli sorunlar yaratmakta, büyük tehlikeler oluşturmakta ve bunlar sadece uyuşturucu madde kullanan kişiyi ilgilendirmemektedir. Uyuşturucu maddenin zararları önce onu kullanan bireyi ve akabinde onun yakın çevresinden başlayarak dalga dalga yayılıp tüm insanları etkisi altına almaktadır. Diğer bir deyişle herkes bu tehditlere açıktır ve bu nedenle uyuşturucu madde kullanımı ile mücadelede toplumun her kesimi sorumludur. Esasında mühim olan çocukları ve gençleri uyuşturucu maddenin tuzağına düşmeden önce koruyabilmektir. Bunun için uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına yönelik önleyici faaliyetlerle çocukların ve gençlerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Muş ilinde faaliyetlerini sürdüren bir sivil toplum kuruluşu olan Muş Gençliği Uyuşturucu İle Mücadele Derneği meşakkatli bir işin sorumluluğunu üstlenmiştir. Dernek, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen *Gençliğine İyi Bak* projesi ile Muş ilinde toplumun en önemli sorunlarının başında gelen uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile alakalı gündem oluşturmayı amaçlamıştır. Proje boyunca aile ziyaretleri yapılmış, ilin işlek yerinde stand açılmış, sivil toplum kuruluşları ile çalıştay düzenlenmiş, din görevlileri ve mahalle muhtarlarıyla toplantı yapılmış ve satranç eğitimleri verilmiştir. Proje kapsamında veri toplamak için 650 görüşme yapılmış ve bunlar betimsel analize tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre merak, problemlerle baş edememe, rahatlama isteği ve ailevi problemler gibi sebeplerle uyuşturucu madde kullanımına başlandığı belirtilmiştir. Aile içi ilişkilerin uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık üzerinde çok etkili olduğu ve uyuşturucu maddenin zararlarından en çok yıprananın yine aile olduğu tespit edilmiştir. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığının sebep olduğu olumsuzluklardan toplumun her kesiminin etkilendiği ve herkesin konuya karşı duyarlı olması gerekli görülmüştür. Sosyal, sportif, sanatsal ve kültürel faaliyetlerin uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına karşı önleyici ve koruyucu olabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu makalede de uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele kapsamında yapılan *Gençliğine İyi Bak* Projesi’nin detayları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Muş, Gençliğine İyi Bak, Uyuşturucu, Madde Kullanımı, Bağımlılık.

THE PROJECT OF TAKE CARE OF YOUR YOUTH AS AN AWARENESS WORK ON DRUG USE AND ADDICTION IN THE PROVINCE OF MUŞ**Abstract**

While there has been an increase in the use of drugs in Turkey, as in the rest of the world, the interest and tendency towards these substances is also increasing. It is mentioned that the age to start using drugs falls below 15 and it is known that especially young people between the ages of 15-25 are at a great risk. In fact, all humanity is faced with the dangers of drugs. Because

* T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen ve Muş Gençliği Uyuşturucu İle Mücadele Derneği tarafından yürütülen *Gençliğine İyi Bak* projesi (Proje Numarası: 3583497) 01/12/2020 - 28/11/2021 tarihleri arasında Muş ilinde faaliyetlerini sürdürmüştür.

** Muş Alpaslan Üniversitesi Felsefe Bölümü, z.kantarci@alparslan.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3778-1659

Derleme Makale Sayfa Sayısı:826-849

Makale Geliş Tarihi: 11. 05. 2022 Makale Kabul Tarihi: 01.07.2022 Makale Yayın Tarihi: 31.08.2022

the use of drugs brings with it many problems, firstly health, creates various problems, creates great dangers, and these do not only concern the person who uses drugs. The harms of the drug firstly affect the individual who uses it and then spreads in waves, starting from him/her immediate surroundings and affecting all people. In other words, everyone is open to these threats and therefore every segment of the society is responsible for the fight against drug use. Actually, the important thing is to protect children and young people before they fall into the trap of drugs. For this reason, it is necessary to raise awareness of children and youth through preventive activities for drug use and addiction. In this context, the Muş Youth Fight Against Drugs Association, a non-governmental organization operating in the province of Muş, has undertaken a difficult task. The Association aimed to set an agenda regarding drug use and addiction, which is one of the most important problems of the society in the province of Muş, with the project of *Take Care of Your Youth* supported by the General Directorate of Civil Society Relations of the Ministry of Interior of the Republic of Turkey. Throughout the project, family visits were made, a stand was opened in the busy place of the province, workshops were held with non-governmental organizations, meetings were held with religious officials and neighborhood headmen, and chess training was given. Within the scope of the project, 650 interviews were conducted to collect data and these were subjected to descriptive analysis. According to the results obtained, it was stated that drug use started due to reasons such as curiosity, inability to cope with problems, the desire to relax and family problems. It has been determined that family relations are very effective on drug use and addiction, and the family is the one who suffers the most from the harms of drugs. It has been seen that every segment of the society is affected by the negativities caused by the use and addiction of drugs and it is necessary for everyone to be sensitive to the issue. It has been pointed out that social, sports, artistic and cultural activities can be preventive and protective against drug use and addiction. In this article, the details of the project *Take Care of Your Youth* will be examined in the context of combating drug use and addiction.

Key Words: Muş, Take Care of Your Youth, Drugs, Drug Use, Addiction.

GİRİŞ

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ciddi sorunlar içinde başı çekmektedir. Hâlihazırdaki istatistikler durumun vahametini göstermektedir. 2021 yılında yayınlanan Avrupa Uyuşturucu Raporu'nda yer alan verilere göre dünya genelinde uyuşturucu madde kullananların sayısı 275 milyona ulaşmış ve önceki yıllara göre uyuşturucu madde kullanımı %22 artmıştır. 36 milyon kişi uyuşturucuya bağlı rahatsızlıklardan mustarip olmuştur (Web 1). Dünyada en fazla uyuşturucu ele geçirilen ülkeler sıralamasında Türkiye 2. sırada yer almıştır. Söz konusu eroin olduğu zaman 20.165 kg yakalamasıyla Türkiye, küresel düzeyde en fazla miktarda eroin ele geçiren ülke olmuştur. Türkiye'de 159.268 uyuşturucu olayı yaşanmış ve bu olaylarda 231.652 şüpheli yakalanmıştır (Web 2). Bu ve buna benzer raporlar detaylı incelenip değerlendirildiğinde başta sağlık, güvenlik, ekonomi, eğitim olmak üzere insana, topluma, çevreye ve yaşama verdiği zararlar dikkate alındığı zaman uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığının tüm insanlığın ortak sorunu olmaya devam ettiği görülmektedir.

Öncelikle çocuklarımız ve gençlerimiz olmak üzere toplumumuz açısından büyük bir tehlike olarak görülen uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı hususunda toplumun çeşitli kesimlerinin, kurum ve kuruluşlarının konuya ilişkin gayret ve çabaları mevcuttur. Daha etkin, daha kalıcı ve daha güçlü bir mücadele için topyekûn hareket etmek kaçınılmazdır. Bu yüzden

herkesin büyük görev ve sorumlulukları vardır. Uyuşturucu kullanımı ve madde bağımlılığına yönelik mücadelede kolluk kuvvetlerinin suça ve suçlulara dair faaliyetleri, arz edicilere karşı yapılan hukuki yaptırımlar, kullanıcılar için tedavi edici ve iyileştirici tıbbi çalışmaların yanı sıra konuya ilişkin koruyucu ve caydırıcı faaliyetler de önem arz etmektedir. Bu nedenle Muş Gençliği Uyuşturucu İle Mücadele Derneği tarafından yürütülen *Gençliğine İyi Bak* projesinin konusu uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına karşı önleyici çalışmaların gerekliliğine dikkat çekmektir. Proje, Muş ili sınırları içinde uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda toplumu bilinçlendirme, toplumsal bir duyarlılık oluşturma, sosyal sorumluluk bilinci geliştirme ve uyuşturucu madde ile mücadelede bir farkındalık oluşturma misyonunu üstlenmiştir.

1. Muş İlinde Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Bağımlılığı

Türkiye, çok kârlı bir ticaret kaynağı olarak görülen uyuşturucu madde ticaretinde önemli bir güzergâh üzerindedir. Türkiye Uyuşturucu Raporu (2021)'nda belirtildiği üzere Balkan Rotası olarak adlandırılan güzergâh, Afganistan'dan başlayarak İran, Türkiye ve Balkan ülkeleri üzerinden Orta ve Batı Avrupa'ya ulaşan eroin dâhil diğer opiyatların Avrupa'ya kaçakçılığında en sık kullanılan rotadır. Uyuşturucu kaçakçılığı bağlamında "Balkan Rotası" üzerindeki konumu itibarıyla Türkiye, gerek Asya'da üretilen ve Avrupa'ya transfer edilen başta eroin olmak üzere afyon türevleri kaçakçılığında ve aynı bölgede son yıllarda imalatı ve kaçakçılığı artmaya devam eden metamfetaminde, gerekse Avrupa'da üretilen ve Asya'ya sevkiyatı yapılan sentetik uyuşturucu ve bu maddelerin üretiminde kullanılan kimyasalların kaçakçılığında transit ve hedef ülkedir (Web 2). Bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki Türkiye'ye giren uyuşturucu maddelerin büyük bir kısmı İran üzerinden Van'a ve Van'dan da Avrupa ülkelerine sevkiyatı yapılmak üzere İstanbul'a transfer edilmektedir. Yoğun bir uyuşturucu ticaretinin yapıldığı Van'da hemen hemen her gün operasyonlar düzenlenmekte ve tonlarca uyuşturucu madde ele geçirilmektedir (Duman, 2021: 318). Van'ın İran'la olan sınır komşuluğu göz önünde bulundurulursa bu durumun Van'da uyuşturucu madde teminini ve kullanımını kolaylaştıran bir etken olduğu fark edilir. Yine aynı şekilde Muş ilinin de Van şehrine olan yakınlığı dikkate alınırsa bu durumun Muş'ta uyuşturucu maddeye daha kolay ulaşmayı sağladığı görülür. Uyuşturucu maddeye kolay erişim de bağımlılık sürecini hızlandırır (Bahar, 2018: 8). Nitekim 8 Kasım 2019 tarihli Muş Valiliği'nden yapılan açıklamada Van'dan Muş'a öncü artçı şekilde gelen 1 araç ve 1 otobüs ile ilgili yapılan çalışmalarda, uyuşturucu madde ticareti yaptığı tespit edilen 5 şahsın kente giriş yaptıkları sırada uygulama noktasında yakalandığının (Web 3) ifade edilmesi, yine Muş Valiliği'nin 22 Kasım 2021 tarihli duyurusunda Muş İl Jandarma Komutanlığı tarafından uyuşturucu ile mücadele kapsamında Van ilinden temin ettiği uyuşturucu maddeleri Muş iline getireceği yapılan çalışmalar sonucu tespit edildiğini (Web 4) bildirmesi ya da 21 Şubat 2022 tarihli gazete haberinde yazdığı üzere Muş'ta İl Emniyet Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Şubesi ekiplerinin Van'dan yola çıkan ve uyuşturucu madde taşıdığı değerlendirilen ticari taksinin tepe lambasına gizlenmiş uyuşturucu maddeyi bulmaları (Web 5) iddiayı doğrulamaktadır. Bu noktada insanların yaşadığı çevrenin uyuşturucu madde kullanımında mühim bir yer tuttuğu gözlenmektedir. Elde edilebilirlik parametresi bu aşamada öne çıkmaktadır. Bir maddenin bireylerin çevresinde bulunması madde kullanımını arttıran etmenlerden mevcut durumun uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı üzerinde etkisi olabileceği düşünülebilir. Öyle ki

81 ilden oluşan ülkemizin sosyal ve ekonomik gelişmişlik sıralamasında Muş 79. sırada yer almaktadır (Web 6). Belli boyutları dikkate alarak yapılan bir sıralamada ise şöyle bir tablo ile karşılaşılmaktadır (Bkz. Tablo 1).

Sosyal ve Ekonomik Gelişmişlik	Demografi	İstihdam	Eğitim	Sağlık	Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite	Mali	Erişilebilirlik	Yaşam Kalitesi
79	80	75	80	78	80	78	77	77

Tablo 1: Alt Boyut Sıralamaları Dikkate Alınarak Oluşturulan Tablo

Buna ilaveten TÜİK verileri incelediğinde Türkiye’de ortalama işsizlik oranı % 11.2 iken Muş’un da içinde olduğu TR2 bölgesinde %23. 6’dır. Kişi başına düşen gayri safi yurt içi hâsıla, 8 bin 597 dolar iken bu, Muş için 4 bin 108 dolardır. Kaba doğum hızı Türkiye genelinde binde 13,3 iken Muş’ta binde 22’dir. Muş ili genelinde 7 tane hastane hizmet vermektedir. Bunların bünyesine bağlı AMATEM veya ÇOMATEM bulunmamaktadır. İlde bin kişi başına düşen hekim sayısı 1’dir. 405 bin nüfusa sahip Muş’ta 20 bin 743 okuma-yazma bilmeyen kişi yaşamaktadır (Web 7). Bu verilerin doğrudan ya da dolaylı olarak Muş ilinde uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık üzerinde etkisi olduğu düşünülebilir. Mesela projenin saha araştırmasında yapılan görüşmelerde ilde işsizlik oranının yüksek olduğu gerçeğinin uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığa iten bir sebep olduğu söylenmiştir. Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)’nın 2015 yılında hazırlamış olduğu Muş İli Sosyal Analiz Raporu’nda uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık üzerine belirtmiş olduğu ifadeler de dikkat çekicidir. Raporda Muş halkının son yıllarda gençlerde uyuşturucu madde kullanımının arttığını dile getirdiği ifade edilmiş ve hazırladıkları tablodaki verilere bakıldığında da bunun bir söylenti olmadığına yer verilmiştir. Uyuşturucu madde kullanan gençlerin kendilerine ve çevrelerine zarar vermekte olduklarından ve Muş’ta hırsızlığın artma nedenleri arasında uyuşturucu madde kullanımının artması olduğundan bahsedilmektedir. Bu nedenle halkın eskiye göre özellikle akşamları daha tedirgin olduğundan ve kendilerini güvensiz hissettiklerinden söz edilmektedir (Web 8). İşte bu ve benzeri nedenlerden ötürü Muş ilinde başta ucu, uyuşturucu, sarhoş edici ve benzeri madde kullanım alışkanlık ve tehdidi olmak üzere gençlerin her türlü ve her yönden gelebilecek zararlara karşı korunabilmelerini ve zararlı alışkanlıklardan uzak tutulmalarını sağlayıcı tedbirleri sosyal, kültürel ve bilimsel çalışmalar icra etmek sureti ile sağlamak için Muş Gençliği Uyuşturucu İle Mücadele Derneği kurulmuştur. Dernek yapmış olduğu çalışmalarla il genelinde uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile etkin bir şekilde mücadelesini sürdürmektedir. *Gençliğine İyi Bak* Projesi de bu çalışmalarından bir tanesidir.

2. Projenin Amacı ve Önemi

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığının maddi ve manevi zararlarının, yakın tehdit ve tehlikesinin, aile, toplum ve millet hayatında meydana getirdiği tahribatların kamuoyu tarafından daha dikkatle bilinmesi ve bunun için acil, etkili ve sürekli tedbir yollarına başvurulması projenin en temel hedefidir. Projenin temel gündemini uyuşturucu madde kullanımına ve bağımlılığına neden olan etkenlerin azaltılması, ortadan kaldırılması ve kullanma eğiliminde olan, kullanmaya başlamış ve bağımlı durumda bulunan çocuklarımızın ve gençlerimizin uyuşturucu madde kullanımından uzaklaştırmak oluşturmaktır. Bu bağlamda proje uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına karşı eğitici, koruyucu, caydırıcı yol, yöntem, tedbirler geliştirmeleri kapsamında sürükleyici etkiler oluşturmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla proje faaliyetleri ile ulaşılmak istenen hedefleri şöyle sıralayabiliriz:

- Ailelerin, toplumun, milletin ve devletimizin güç ve kabiliyetlerini zayıflatan, yıpratıcı, iktisadi, sosyal, kültürel, bilimsel kayıplara, genç nüfus ve insan kayıplarına neden olan ve neden olmakta olan uyuşturucu/madde kullanımı ve bağımlılığı azaltacak, en aza indirecek çalışmalarda bulunmak.
- Toplumun başat sorunlarından biri olan uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile alakalı dirençli, etkili ve önleyici gündem oluşturmak.
- Toplumun temel yapısının korunması, geliştirilmesi, güçlendirilerek sürekliliğinin sağlanması, kişi, aile, çevre, toplum, millet ve devlet hayatının var oluş sebeplerini, yüksek kültürel değerlerimizi korumak.
- Ailenin zayıfladığı, yıprandığı, ilgisiz kaldığı, çözümlere uğradığı zamanlarda aile bireylerinin çeşitli zararlı akımlara, özentilere ve faaliyetlere kapıldığı görülmektedir. Bu süreçte ailelere neler yapabileceği hakkında bilgilendirme yapmak ve destek olmak.
- Aile hayatını temelden ve derinden yaralayan, çözülmesine sebep ve ortamlar hazırlayan uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığını kişi, aile ve toplum hayatından uzaklaştıracak sosyal, kültürel, iktisadi ve bilimsel çalışmaların yaygınlaşmasını sağlayacak sosyal faaliyetlerde bulunmak.
- Gençlerimizin, yalnızca ailelerinin değil, çevrenin, toplumun, milletin ve devletin sorumluluğunda olan en kıymetli varlıklarımız olduğu düşünce ve anlayışı içinde hareket edilmesini temel amaç olarak kabul etmek.
- Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığın etkisi ile sağlıksız, düşünme ve çözüm üretme yeteneği, ahlak, erdem, şuur düzeyleri zedelenmiş, işlerliğini yitirmiş, başta kendileri sonrasında aileleri, çevreleri, toplum, millet ve devlete olan zararları olan bireyler yetişmekte ve bir nesil heder olmaktadır. Neslin bozulma tehlikesine karşılık sağlıklı nesiller yetiştirmek, önce kendisine sonrasında ailesine, çevresine, topluma ve devlete faydalı bireyler kazandırmak.
- Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığının zararları her geçen gün artarak devam etmekte ve beraberinde çok büyük ve telafisi yüksek kayıpları beraberinde getirmektedir. Buna karşı önleyici ve koruyucu faaliyetlerle en kolay ve maliyeti en düşük olan mücadele yöntemini geliştirmek.

- Aile, toplum, millet ve devlet hayatını olumsuz etkileyen madde bağımlılığı tehdit ve tehlikelerini önleyecek, azaltacak yönde koordineli faaliyetlerin gelişmesini teşvik edecek çalışmalarda bulunmak.
- Sivil toplum kuruluşlarının bilgi, fikir, görüş ve önerilerinin ele alınması, konuya olan duyarlılıklarının kuvvetlenmesini sağlayacak çalışmalarda bulunmak.
- Sosyal, kültürel faaliyetler ile kamu algısını kuvvetlendirmek, gençlerimizi çeşitli madde bağımlılığı tehdit ve tehlikelerinden uzak tutacak düşünce, fikir, tutum ve davranışlar, hareket ve faaliyet alanları oluşturmak.
- Kamu - Sivil Toplum işbirliği ile gençlerimizi ve hatta çocuklarımızı uyuşturucu kullanımına özendirilen, sevk eden, zorlayan, sürükleyen ve bağımlı hale düşmelerine sebep olan sosyal, kültürel, iktisadi sebepleri tespit edecek, bunun için önleyici faaliyetlerin geliştirilmesini, üretilmesini, uygulanmasını sağlayacak çalışmalarda bulunmak.

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına ilişkin ele alınan ve sürekli gelişerek yaygınlaşan tehlikeler, tehditler ve sorunlar zinciri, ülkemiz genelinde her alanda ve tüm kesimleri, günümüzü, geleceğimizi, gençliğimizi, aile yapımızı ve hatta devletimizin birliğini, gücünü, onur ve saygınlığını yıpratın, güç kaybına sebep olan ortamları hazırlamaktadır. Dolayısıyla projenin amaçları doğrultusunda yürütülen stratejik çalışma ve faaliyetlerin konuya ilişkin duyarlılığı ve hassasiyeti arttırması bakımından *Gençliğine İyi Bak* projesi önemli bir yere sahiptir.

3. Projenin Gereçesi

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı konusu tüm dünyanın kanayan yarası olduğu için böyle bir konuya dikkat çekmek için hazırlanan bu proje birçok gereçeye sahiptir. Genel itibari ile bakıldığında proje kapsamında ele alınan temel sorun, dünyamızın ve ülkemizin her yerinde olduğu gibi Muş ilinde de gençliğin karşı karşıya kaldığı ve sürekli yaygınlaşarak genişleyen, geniş kitleleri de kapsamına alarak tehdit eden uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ve onunla birlikte gelen çeşitli ve birbirini besleyen tehdit, tehlike ve engellerden ibarettir. Hemen her geçen gün uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı yüzünden birçok insan mahvolmakta ve hayatı kararmakta, çok sayıda ailenin ocağı sönmekte, toplumumuzda sosyal, iktisadi bunalımlar yaşanmakta, uyuşturucuya bağlı ölümler, intiharlar, cinayetler ve çeşitli suçlar işlenmekte, organize çeteler oluşmakta ve bir sürü insan bu çetelerin tuzağına düşmekte, boşu boşuna zaman, enerji ve insan gücü kaybedilmektedir. Uyuşturucu müptelası olan bireyin ilerleyen süreçlerde çeşitli zararlı enformasyonlara kapılması veya onların isteklerine bilerek veya bilmeyerek hizmet etmesi, suç işleyecek durumlara kapılması, sürüklenmesi, organizelere bulaşması ve nihayetinde yok olup gitmesi kaçınılmazdır. Milli ve manevi değerlerimiz, ahlak, erdem, bilgi ve teknoloji hayatı yıpranmakta, toplum hayatında çözümler yaşanmaktadır. Sağlıksız düşünme ile baş gösteren şuur düzeylerinin zedelenmesi, işlerliğini yitirmesi ve telafisi büyük maliyetler ve büyük kayıplar ile artarak toplum zarar vermeye devam etmektedir. Uyuşturucu madde kullanımının ilkokul çağındaki çocuklara kadar ulaşması ve milli güvenliğimizi tehdit edecek boyutlarının oluşması da ürkütücüdür.

Uyuşturucu madde üretici, satıcı, dağıtıcı organizasyonlar ile mücadele görev ve sorumlulukları kanunlarla belirlenmiş olan kolluk kuvvetlerinin görev ve sorumluluk alanlarına

girer ya da uyuşturucuya yönelik kanun, politika, yaptırım ve eylem planı oluşturmak yine devletin sorumluluğundadır ve devlet konuya ilişkin daha birçok mesuliyeti de yüklenmiştir. Lakin uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadeleyi yalnızca devletten beklemek gerekir. Bu konuda toplumun tüm bireyleri ellerini taşın altına koymalıdır. Uyuşturucudan korunmanın en kolay yolu hiç başlamamak ise burada eğitici ve önleyici faaliyetlerin ehemmiyeti yadsınamaz. Öyleyse 21. yüzyılın en sinsi tehlikesi ile baş etmede tehlikenin şiddet ve etkilerinin, sebeplerinin değerlendirilmesi, toplu ve yaygın olarak bilimsel yol ve yöntemler ile önleyici faaliyetlerin hukuk sistemi ve düzlemi içinde kamu, sivil toplum ve vatandaşların iştirak ve katılımlarıyla çalışmaların yerine getirilmesi mühim bir husustur.

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede genellikle kısa vadeli, birbirinden kopuk ve bağımsız faaliyet ve çalışmalar yapılmaktadır. Bu durumda sürdürülebilir, etkili ve güçlü sonuçlara ulaşılamamaktadır. Her geçen gün uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı çeşitli uyuşturucu maddelerin icat edilmesi, geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması ile toplumun her kesiminden insanı etkilemekte ve ne yazık ki kullanıcılar git gide çoğalmaktadır.

Toplum içinde tehlikeli etkileri, zararları ve kayıpları olduğu halde çoğu zaman insanlar özellikle aile bireyleri nasıl ve hangi yol ve yöntemlerle uyuşturucu madde kullanımını ve bağımlılığını önleyeceği, etki ve şiddetini azaltacağı, zamanın, şartların ve tehlikenin ölçüsüne göre ne şekilde tedbirler alacağını bilmemekte ve çözümler yarına ertelenmektedir. İçinde bulunduğumuz çağın koşullarında acil çözüm üretilmesi, uygulama alanlarına sevk edilmesi gereken uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı konusu noksan, yetersiz, düşük etkili faaliyetler ile giderilemeyecek büyüklükte, yaygınlıkta ve çeşitliliktedir. Bu maksat ile projede tüm kamuoyunun mevcut duruma yönelik tedbirler geliştirmeye sevk edilmesi, koordinasyon halinde bulunarak faaliyet icra etmesi hedeflenmiştir.

4. Projenin Yöntemi

Muş Gençliği Uyuşturucu İle Mücadele Derneği, uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede en etkili yolun önleyici ve koruyucu faaliyetler olduğuna *Gençliğine İyi Bak* projesi ile dikkat çekmek istemiştir. Proje kapsamında yapılan aile ziyaretlerinde, açılan standlarda, sivil toplum kuruluşları ile yapılan çalıştayda, din görevlileri ve mahalle muhtarları ile yapılan toplantıda veri toplamak için mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Muş il merkezi olup, stand açma çalışmalarında Muş iline bağlı Varto ve Hasköy ilçelerinde de çalışmalar yürütülmüştür. Aile ziyaretlerinde 180 görüşme, açılan standartlarda 400 görüşme, sivil toplum kuruluşlarıyla 30 görüşme, din görevlileriyle 25 görüşme ve mahalle muhtarlarıyla 15 görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmış ve bunlar betimsel analize tabi tutulmuştur. Görüşmecilere yöneltilen açık uçlu sorular şunlardır:

- Çocuklar ve gençler uyuşturucu madde kullanmaya zorla mı başlatılıyor? Onları uyuşturucu madde kullanımına sevk eden etkenler nelerdir?
- Çocukları ve gençleri uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına karşı korumak için ailelere düşen sorumluluklar nelerdir? Bu konuda aileler neler yapmalıdır?
- Uyuşturucu madde kullanımı sadece kişiye mi zarar verir?

- Toplum olarak çocukları ve gençleri uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına karşı nasıl koruyabiliriz? Onları uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığından uzak tutmak için toplum olarak neler yapabiliriz?
- Hangi sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler ile çocuklar ve gençleri uyuşturucu maddelere olan ilgi ve özentiden uzak tutabiliriz? Bunun için kamu ve sivil toplum kuruluşlarının neler yapmasını istersiniz?

5. Proje Faaliyetlerinin Açıklanması

Proje etkinlikleri belirlenirken projenin kamu faaliyeti olduğu düşünce ve gerçekliği ile hareket edilerek kamu ve sivil toplumun faaliyetlere katılımına önem ve öncelik verilmiştir. Bunun için proje temel amaç ve hedeflerinin uygulama alanlarında başarı ile yürütülmesi için bilimsel ve teknik davranılmasına, kamu ve sivil toplumun faaliyetlere katılımına önem ve öncelik verilmesine dikkat edilmiştir. Kamuoyunun dikkat, ilgi ve konuya duyarlılığını kuvvetlendirecek temel ve detay faaliyetlerden oluşan projenin uygulanması ile toplumun, milletin ve devletimizin güç ve kabiliyetlerini zayıflatan, yıpratıcı, iktisadi, sosyal, kültürel, bilimsel kayıplara neden olan ve neden olmakta olan uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığının olumsuz etkilerini önceden önleme faaliyetleri ile azaltılmış olacağı düşünülmektedir.

Proje faaliyetlerine başlamadan önce Muş ilindeki gönüllü çalışma komisyonlarının Kamu-STK iş birliği kurulmasını teşvik edecek girişimlerde bulunulmak amacıyla il ve ilçe belediye başkanlıkları, kaymakamlıklar ve vali yardımcılar ile görüşmeler yapılmış, projenin takdimi sağlanmıştır. Daha sonra Muş ilinde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarına, sivil toplum kuruluşlarına ziyarette bulunularak proje hakkında bilgi verilmiş ve proje tanıtılmıştır. Projeye destek ve katkı sunmaları konusunda istişarelerde bulunulmuştur. Projenin yerel ve ulusal basında haber konusu olması için çalışılmıştır. Bu şekilde projede ele alınan temel sorun olan uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili bir kamuoyu oluşturulmak istenmiştir.

Proje boyunca uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede önleyici ve koruyucu olabileceği düşünülen çalışmalar yapılmıştır.

1. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığını önlemede en önemli rol aileye düştüğü için aile ziyaretlerinin yapılması.
2. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına karşı toplumu bilgilendirme amaçlı stand kurulması.
3. Toplum yararı için hizmet veren sivil toplum kuruluşlarıyla uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede fikir alışverişi yapmak için çalıştay düzenlenmesi.
4. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele etkin rol oynadıkları düşünüldüğü için din görevlileri ve mahalle muhtarlarıyla toplantı hazırlanması.
5. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığını önlemede sportif faaliyetlerin önemini vurgulamak amacıyla çocuklara ve gençlere satranç eğitimleri verilmesi.

5.1. Aile Ziyaretleri

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığından korunmada ailenin en etkileyici faktör olduğu gerçeğinden hareket edilerek proje dâhilinde Muş şehir merkezinde 180 aile evinde

ziyaret edilmiştir. Ziyaret edilen hemen hemen tüm evlerde ailelerin konuya karşı duyarlı ve hassas oldukları gözlenmiştir. Yapılan görüşmelerde aile içinde yaşananların uyuşturucu madde kullanımına ve bağımlılığa sürüklediği öte yandan bu durumdan en çok etkilenenin aile olduğu ve mücadele için de en çok görev ve sorumluluğun yine aileye düştüğüne değinilmiştir. Bu nedenle çocuklarda ve gençlerde uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı riskine karşı aile bireylerinin bilmesi gerekenler üzerinde durulmuştur. Ailelerin bilinçli olması ve çocuklarına doğru tutum ve davranışlarla yaklaşmaları onları zararlı ve tehlikeli alışkanlıklardan koruyabilir. Çocuklarının sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerini sağlamak, düzenli ve sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandırmak ailenin görevleri arasındadır ve bunu başaran aileler çocukları uyuşturucu madde gibi zararlı ve tehlikeli alışkanlıklardan uzak tutabilir. Bu yüzden aileler çocuklarıyla güçlü ilişkiler geliştirmeli ve kuvvetli bağlar oluşturmaya çalışmalıdır. Aile bireyleri arasındaki iletişim kopukluğu, sevgi eksikliği, ilgisizlik, huzursuz aile ortamı ya da parçalanmış aileler uyuşturucu madde kullanımına sevk ettiği için aile bireylerinin birlikte çokça vakit geçirmelerinin, sohbet etmelerinin, beraber etkinliklerde bulunmalarının uyuşturucu madde kullanımındaki önleyiciliğinden bahsedilmiştir. Kötü giden aile içi ilişkilerinin aileye olan bağlılığın azalmasına bu durumun çocukların ve gençlerin sapsmış arkadaş çevrelerine yönelmesine ve uyuşturucu madde ile tanışmasına (Koçanlı, 2020: 581) sebep olduğu belirtilerek aileler uyarılmıştır. Bu noktada çocuklarının kimlerle arkadaşlık ettiğinin ailelerce bilinmesi dikkat çekilmeye çalışılan başka bir husustur. Çocuklarının uyuşturucu maddenin tuzağından korumak isteyen aileler onların doğru arkadaşlar seçmelerinde yönlendirici olmalıdır. Özellikle ergenlik çağında bir gruba ait olma isteği ile hareket eden genç bireylerde arkadaşların etkisi daha ön planda olmaktadır. Bu yüzden ailelerin arkadaş seçimi de dâhil her konuda çocuklarına yol gösterici ve rehber olmalarının altı çizilmiştir. Zaten ailelere çocuklarını çok sıkı disipline etmeye çalıştıklarında ya da hiçbir kural belirlemeden kendi hallerine bıraktıklarında uyuşturucu madde kullanmaya yönelebilecekleri ifade edilerek baskından kaçınacakları, istikrarlı ve tutarlı bir kontrol sistemi geliştirmeleri ve çocuklarına kendilerini rahatça ifade edebilecekleri güvenli ve huzurlu bir aile ortamı sağlamaları söylenmiştir. Aile tutumlarının çocuklar ve gençler üzerindeki etkisi üzerinde durularak ebeveynlerin çocuklarına iyi bir rol model olmaları, bilinçli ve dikkatli hareket etmeleri ve örnek davranışlar sergilemeleri gerektiği anlatılmıştır. Ailelere çocuklarının uyuşturucu maddelere ilgi ve sempati duyduklarını ya da kullandıklarını fark etmeleri durumunda ise endişe ve paniğe kapılmadan hareket etmeleri, sakin ve soğukkanlı olmaları, suçlayıcı tavırlardan uzak durmaları telkin edilmiştir. Yapılması gerekenin sorunu görmezlikten gelmek ve durumu gizlemektense çözüm odaklı çareler aramak olduğu belirtilmiştir.

Ailelere konu ile ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan bilimsel araştırmaların sonuçlarından söz edilmiştir. Bu çalışmalarda elde edilen bulgularda çocukların ve gençlerin aile ortamında tanık oldukları uyuşturucu madde kullanımına paralel bir şekilde gerek uyuşturucu maddeye yönelme gerekse de riskli ve sapsmış davranışlar gösterme eğilimlerinin oldukları ve uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık üzerinde en etkili iki temel faktörün aile içi sorunlu ilişkiler ve ebeveynlerle sağlıklı iletişim kuramamalarından ortaya çıkan iletişim aksaklıkları elde edilmiştir. Aile desteğinin ve aile işlevlerinin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesinin uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlısı olma durumlarında etkili olduğu, ebeveynin uyuşturucu madde kullanım alışkanlıklarının yanı sıra özellikle aile ortamında sorun

çözme yöntemi olarak tercih edilen davranış kalıplarının ergenlik dönemi problemlerine karşı anlayış ve sempati ile yaklaşmanın bağımlılığı önleyici etkileri olduğu sonuçları aileler ile paylaşılmıştır (Yaman, 2014: 100). Ayrıca bu ziyaretlerde yarı yapılandırılmış görüşme formları ile uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı hakkında ailelerin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşme formlarının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bilgi ve veriler değerlendirilerek sonuç raporları hazırlanmıştır. Hazırlanan sonuç raporları Muş İl Valiliğine sunulmuştur ve valiliğin görüş, önerileri doğrultusunda göre faaliyet planları oluşturulması düşünülmektedir.

5.2. Stand Açma

Proje faaliyetleri kapsamında Muş şehir merkezinin en işlek caddesi olan İstasyon Caddesi'nde bulunan Atatürk Çocuk Parkı önünde bir hafta boyunca, Varto ilçesinde halkın yoğun olduğu Belediye Parkı'nda ve Hasköy ilçesinde kalabalığın fazla olduğu Eski Cami'nin yanında bir gün boyunca uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına karşı insanların bilinç düzeylerini arttırmak için stand kurulmuştur. Kurulan stantlarda uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı hakkında bilgi verilirken çeşitli broşürler dağıtılmıştır. Yapılan bilgilendirmelerde uyuşturucu madde kullanımının ve bağımlılığının birey, aile, toplum, millet ve devlet hayatında yapmış olduğu zararlar ve olumsuz etkiler anlatılmıştır. Özellikle çocukların ve gençlerin büyük risk altında oldukları ve onları uyuşturucu madde kullanımına sevk eden nedenlere dikkat çekerek insanların bu konuya karşı dikkatli ve hassas olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Uyuşturucu ile mücadelenin bir insanlık görevi olduğu belirtilerek halktan bu mücadeleye tam destek vermeleri istenmiştir. İnsanlara yöneltilen açık uçlu sorularla onların konu ile ilgili fikir ve düşünceleri alınmış ve uyuşturucu madde ile mücadelede sundukları çözüm önerileri not edilmiştir.

5.3. Sivil Toplum Kuruluşları İle Çalıştay

Sivil toplum kuruluşları toplum için yararlı bir hizmetler yapmak, topluma fayda sağlamak, iyi bir yaşam ve iyi bir gelecek için herkese yardım etmek amacıyla faaliyet gösteren kuruluşlardır. Eğitim, sağlık, gıda ve güvenlik gibi birçok alanda toplumsal ihtiyaçları karşılamak, toplumsal meselelere ve problemlere parmak basmak ve toplumu daha iyi noktalara taşımak konusunda sivil toplum kuruluşlarının çabaları göz ardı edilemez. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede kamu kurum ve kuruluşlarının, üniversitelerin, yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum örgütlerinin de aktif rol aldıkları görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının konu ile alakalı faaliyetlerinde önleyici ve koruyucu hizmetlere yöneldikleri, çocuklara ve gençlere yönelik konferanslar ve söyleşilerle bilgilendirme yaptıkları, afişler, broşürler, dergiler ve kitaplar ile konuya dikkat çekmeye çalıştıkları, çocukların ve gençlerin kötü ve zararlı alışkanlıklardan uzak durmaları ve boş zamanlarını daha verimli geçirmelerini özendirmek için sportif, sanatsal ve kültürel faaliyetler düzenledikleri bilinmektedir. Bu nedenle projede "Kişiyi uyuşturucu madde kullanımına ve bağımlılığa iten, sevk eden, yönlendiren, sürükleyen, devam ettiren sebepler nelerdir?", "Bu sebeplerin oluşmasına neden olan etkenler nelerdir?", "Neden bu sebepler oluşuyor, ortaya çıkıp yaygınlaşabiliyor?", "Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede nereden başlanılmalı, hangi faaliyetlerde sivil toplumun görev ve sorumluluklar yüklenmeleri uygun olur?" gibi sorulara çözümler üretilmesi, geliştirilmesi kapsamında Muş ilinde faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin ve temsilcilerinin iştirak etmeleriyle çalıştay düzenlenmiştir. Bu

çalıştay ile sivil toplum kuruluşlarının uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda bilgi, fikir, görüş ve önerilerini ele alınarak konuya olan duyarlılıklarının kuvvetlenmesi sağlanmıştır. Toplumsal yaşamın her alanını olumsuz etkileyen uyuşturucu madde kullanımının ve bağımlılığının sebep olduğu tehdit ve tehlikeler konusunda koordineli faaliyetlerde bulunmaları teşvik edilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının konuya olan duyarlılığını ve çözüm yolları üretmelerini hedefleyen çalıştay faaliyetleri ile elde edilecek olan önemli ve stratejik önleyici fikir ve düşüncelerin hayata geçmesi için katılımcılardan gönüllü bir ekip oluşturulması ve proje konusu faaliyetlere katılmaları önerilmiştir. Çözüm ve önleyici faaliyetler ile çalışma alanlarında gönüllü olarak görev ve sorumluluklar yüklenmeleri yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur.

5.4. Din Görevlileri ve Mahalle Muhtarları İle Toplantı

Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele konusu yapısı itibari ile toplumun birçok kesiminden insanın vereceği destekle yürütülmesi gereken bir mevzudur. Bu nedenle projede uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılıkla mücadele konusunda etkili olduğu düşünülen taraflardan Muş ilinde görev yapan din görevlileri ve ildeki çeşitli mahallerin muhtarları ile toplantı düzenlenmiş ve bu mücadeleye nasıl katkı yapabilecekleri konusunda görüşmeler sağlanmıştır. “Hangi tutum ve davranışlarla, teşvik ve yönlendirmeler ile toplumun en tehlikeli sorunlarının başında gelen uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına neden olan etkenlerin etkisini ortadan kaldıracakları?”, “Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığının önüne geçebilmek için hangi konularda, nasıl ve ne şekilde faaliyetler yapılabilir?”, “Din görevlilerine ve mahalle muhtarlarına bu konuda ne tür görev ve sorumlulukları düşebilir?”, “Konu itibariyle din görevlileri ve mahalle muhtarları mevcut potansiyellerini yerinde, zamanında ve daha etkili nasıl kullanabileceklerine dair yol, yöntem ve etkinlikler neler olabilir?” gibi sorular üzerinde durularak din adamlarının ve mahalle muhtarlarının bu haklı mücadele için teşvikleri sağlanmıştır.

Git gide büyüyen uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı sorununun boyutlarının genişlemesiyle daha karmaşık bir hale dönüşmesi ve beraberinde başka sorunları doğurması soruna yönelik çözüm yollarında farklı arayışları gündeme getirmiştir. Bu minvalde inanç odaklı yaklaşım uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede başvurulması gereken yeni bir yaklaşım olarak ele alınabilir (Kızmaz ve Çevik, 2016: 314) Dini duygular harekete geçirilerek uyuşturucu madde kullanımının zararları ve kötülüğü hakkında dini değerlerden yararlanma yoluna gidilebilir (Başkurt, 2003: 113). Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede din ve maneviyat kökenli yardım yaklaşımlarına yer verilmesi uygun görülebilir. Çünkü yapılan bazı araştırmalar incelendiğinde bireylerin depresyon, umutsuzluk, kaygı, anlamsızlığa sürüklenme, intihara meyletme gibi problemlerinin çözüme kavuşmasında dini ve maneviyat kökenli danışmanlık hizmetlerinin katkısı olduğuna dair sonuçlara varılmıştır. Dini ve maneviyat kökenli danışmanlık hizmetlerinin insanların daha iyi, daha mutlu, daha huzurlu bir yaşama sahip olmasında yardımcı olduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı hususun da bu hizmetlerin faydası olacağı varsayılır. Dahası dini danışmanlık hizmetleri tanımlanmış yasal ve norm görevleri itibariyle bağımlılıkla mücadelenin sosyal ayağını oluşturan mühim bir paydaş olarak düşünülebilir. Din görevlilerinin hutbe, vaaz, konferans, sohbet ve ziyaret gibi etkinliklerle çok fazla insana ulaşabileceği düşünülürse bu mücadelede aktif rol oynayacakları varsayılmaktadır. Bu

kapsamda konu ile mücadelede din hizmeti görevlileri son derece önem taşımakta olup, önleme çalışmalarında dini danışmanlık ve rehberlik önemli bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Bir yardım etme davranışı veya yardım etme etkinliği olarak tanımlanan dini danışmanlık, danışanların sağlıklı bireyler olarak kalmaları için insanların birbirleriyle sağlıklı iletişim kurmalarını, yardımlaşmalarını, örnek bireyler olmalarını ve kişiyi rahatsız eden problemleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Dağlı, 2019: 288).

Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığına dair mücadelede gelinen noktaya bakıldığında konunun kilit isimlerinden biri de mahalle muhtarları olduğu söylenebilir. Görev tanımları hesaba katıldığında mahalle muhtarların bu mücadele için işlevsel bir rol üstlenmesi mümkün olabilir (Dağlı, 2020: 66). Çünkü mahalle muhtarlarının görevlerini ele alan 4541 sayılı kanunda belirtilen vazifelerden “mahallenin güvenliğini korumak, salgın ve bulaşıcı hastalıkları ilgili resmi kurumlara bildirmek, mahalleye giren kimliği belirsiz ve şüpheli şahısları kolluk güçlerine haber vermek” (Web 9) ve 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda yer alan “muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür.” (Web 10) maddesi uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığıyla örtüşen bir özelliğe sahiptir. Yine 5393 sayılı kanunun 76. maddesi ile kurulması istenen Kent Konseylerine muhtarların da iştirak etmelerinin istenmesi bu çerçevede değerlendirilebilir. Bu madde ile kurulması istenen Kent Konseylerinin var olma amacı incelendiğinde “kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır.” (Web 10) ifadeleri uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele çerçevesinde yorumlanabilir. Bunların yanı sıra mahalle muhtarları, mahalle sakinlerini yakından tanıdığı için onlarla yakın diyaloglar kurabilir, dayanışma ve işbirliği içerisinde olabilir. Mahallenin gözü kulağı olduğu için mahallenin nabzını tutabilir, mahalleliye gerektiğinde telkin ve yönlendirmelerde bulunabilir. Mahallede yaşayanların ihtiyaç ve gereksinimlerinin giderilmesinde, sorunlarının çözüme kavuşmasında yine ilk başvurulacak kişi mahalle muhtarıdır. Mahalle muhtarı ve mahalledekiler arasındaki bu yakın ilişki birçok problemin aşılmasına yardımcı olmaktadır. Söz konusu uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı olduğunda tam anlamıyla başarıya ulaşmak için mahalle muhtarlarıyla birlikte hareket etmek yerinde olacaktır.

5.5. Satranç Eğitimleri:

Projede uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede sportif faaliyetlerin rolüne dikkat çekmek için satranç eğitimleri düzenlenmiştir. Çocukları ve gençleri uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı gibi zararlı ve kötü alışkanlıklardan korumak için onları satranç gibi üretken etkinliklerle buluşturmak gerekir. Bunun için Muş’ta belirlenen mahallelerde belirli yaş gruplarındaki çocuklardan ve gençlerden oluşan etkinlik gruplarıyla satranç turnuvaları düzenlenmiştir. Satranç oyununun çocuklar ve gençler üzerindeki faydaları gözetilerek bu oyun tercih edilmiştir. Çünkü kişilik ve karakter gelişimi üzerinde olumlu etkileri bulunan satrancın eğlenceli zaman geçirmenin yanı sıra kişinin kendini tanımasında ve potansiyellerinin farkında olmasında, gerçekçi hedefler belirlemesinde, doğru kararlar

almasında ve doğru adımlar atmasında, planlı ve programlı hareket etmesinde, olaylara farklı bakış açılarından yaklaşmasında, olumsuzluklar karşısında pes etmeden ve yılmadan mücadele etmesinde katkıları çoktur.

6. Proje Bulguları ve Veri Analizi

Projede yürütülen faaliyetlerde Muş ilinde yaşayan insanlara uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığa dair yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Saha araştırmasından elde edilen verilerden hareketle, Muş'ta uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına yönelik sorgulanan konuları şu başlıklar altına toplamak mümkündür:

1. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına sürükleyen etkenler
2. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına yönelik sorumluluklar
3. Uyuşturucu madde kullanımından ve bağımlılığından zarar görenler
4. Uyuşturucu madde kullanımından ve bağımlılığından korunmak için yapılması gerekenler
5. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına karşı sosyal, kültürel, sanatsal, sportif faaliyetlerin rolü

6.1. Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Bağımlılığına Sürükleyen Etkenler

İnsanlar madde bağımlısı olarak doğmazlar. Beden yapılarının doğal olarak maddeye gereksinimi yoktur. Yaşamlarının ileri dönemlerinde insan madde ile tanışır, onu kullanır ve belki de yaşamı boyu artık ondan ayrılmaz. Sonuç olarak insan kendi doğasından uzaklaşmış, kendinden başka bir nesne ile ancak var olabilir durumuna gelmiştir (Web 11). Merak, arkadaşların etkisi, problemler karşısındaki güçsüzlük ve çaresizlik, kendini çabaları, eğlenmek, rahatlamak, kaygıyı azaltmak ve kendini güçlü hissetmek gibi istekler, ailevi nedenler (aile içi şiddet, iletişimsizlik, baskı ya da ilgisizlik, boşanmış ve parçalanmış aileler), çevresel faktörler (işsizlik, yaşanılan yerde uyuşturucu madde kullanımının yüksek olması) gibi etkenlerin çocukları ve gençleri uyuşturucuya sürüklediği söylenebilir. Bu manada kişileri uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına sürükleyen etkenlerin neler olduğunu bilinmesi gerekir. Eğer kişileri uyuşturucu madde kullanımına ve bağımlılığına sürükleyen etkenler iyi bilirse alınacak önlemler de o denli etkili olacaktır. Bu nedenle projede görüşmecilere “Çocuklar ve gençler, uyuşturucu madde kullanımına zorla mı başlatılıyor? Onları uyuşturucu madde kullanımına iten, sevk eden, sürükleyen etkenler nelerdir?” soruları yöneltilmiştir. Bu sorulara yönelik genel görüşler; çocukların ve gençlerin uyuşturucu madde kullanıma zorla başlatılmadığı yönündedir. Ancak, az bir kesim dahi olsa zorla başlama ihtimalinin olabileceğini belirtmişlerdir. Çocukları ve gençleri uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına sevk eden sebepler olarak arkadaş çevresi, etkilenme, etkileşim, sosyal medya, tv program ve faaliyetleri, özentisi, ilgi duyma, mutsuzluk, sosyal ve aile hayatlarının olumsuz yönleri, içlerindeki enerjilerinin olumlu faaliyetlerle harcayacakları yer ve zaman bulamamaları, yeterli elverişli ortamların kısıtlılığı gibi temel başlıklarla ifade edilmiştir. Bazı görüşler ise ülkemize yönelik çok fonksiyonlu bir dizi sosyal saldırıların unsurlarının buna neden olabileceği yönündedir. Buna karşın emniyet tedbirlerinin her alanda etkinliğinin artırılması ile uyuşturucu madde kullanımına elverişli ortamların azalacağı, dolayısıyla zorla

veya bir çark içine sürüklenmiş olan gençlerimizin yıkıcı, bölücü, yıpratıcı etkinlik ve organizasyonların hedefi veya tuzağından kurtulması mümkün olacaktır ve toplumun her kesiminden insanın bu mücadeleye gönülden ve özveriyle desteklerini sunulmaları gerekmektedir.

Soruya ilişkin bazı görüşmecilerden elde edilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

Lise mezunu ve işsiz olduğunu belirten görüşmeci M.R. çocukların ve gençlerin uyuşturucu maddeye ortam sayesinde yöneldiklerini belirtmiştir. *“Çocuklar ve gençler mahallerinde her oturduğu yerde bu tarz olayları duyuyor ve meraklanıyor. Uyuşturucu maddeye ulaşım bulunduğu rahat bir ortamda bir kereden bir şey olmaz diyerek başlıyorlar, nasıl olsa bırakırım diye düşünüyorlar. Ama ortam yüzünden bırakırım dese bile uyuşturucu maddeye bağımlı oluyor. Bir kere içti mi bırakırım dese de bırakamıyor, ortam bırakmıyor, bağımlı oluyor. Şehrimiz küçük ve işsizlik oranının fazla olmasından dolayı gençler çok rahat bir şekilde birbirlerini bulup bulup uyuşturucu maddeye erişebiliyorlar.”*

Gerontolog olarak çalışan görüşmeci B.B. *“Aslında bu işin temel noktasında merak hissiyatının olduğunu düşünmekteyim. Çocukları ve gençleri bu maddeye iten temel nokta merak ve sorunlarla yüzleşmemekten ziyade onları düşünmemek, bu sebepten dolayı sorunları unutturacak ve sakinleştirecek birtakım uyuşturucu maddelere başvurduğunu düşünüyorum.”*

Ev hanımı görüşmeci E.G. çocukların ve gençlerin uyuşturucu madde kullanımına zorla başlatıldığını dile getirmiştir. *“Bir zamanlar bizim mahallede zorla başlatılmaktaydı. Bir kere verilirse alışır, sonra torbacı olur diyerek alıştırılıyordu. Ha kız ha erkek fark etmez aile çocuğunun peşinden koşsun.”*

Lise öğrencisi görüşmeci H.Y. *“Bence bu alışkanlıklar zorla değil, gençlere alaka göstermemek ve doğru model olmamaktan kaynaklanıyor.”*

Yüksek lisans öğrencisi görüşmeci M.K. *“Çoğunlukla ailelerin oluşturduğu sevgisiz ve hoşgörüsüz yaşam, kişilerde boşluk duygusu yaşatmaktadır. Ancak bunun da ötesinde varoluşsal sorunlara cevap bulamamak, kendinden ve gerçeklerden kaçmak temel etkindir. Dini bilinç ve ailenin kaliteli yapılandırılmasıyla sorunlara büyük çapta köklü çözümler oluşturulabilir.”*

Serbest meslek sahibi lise mezunu görüşmeci H. S. *“Uyuşturucu maddeyi zorla kullandıramazlar. Sevilen arkadaşına güvenip zarar vermeyeceğini düşünür ve başlar.”*

Çalışmayan lise mezunu görüşmeci F. G. *“En büyük etken işsizliktir. Zorla başlatılmıyor aslında iş-güç olmadığından dolayı kendini boşlukta hissediyorlar ondan dolayı başlıyorlar. Kötü çevrenin de etkisi çoktur. Arkadaş çevrelerine dikkat etmeleri lazım.”*

Lise mezunu görüşmeci F. Y. *“En büyük etken manevi ve maddi boşluktur. Kişinin ailesinin içinde ve toplumun içinde bir hükmünün olmaması, çalışma potansiyeline sahip olmasına rağmen işsiz olması ve boş boş ortamlarda dolaşması kişiyi uyuşturucu maddeye sevk eder. Zorla başlatılmaz, öncelikle merak ile başlar, peşinden bağımlılık gelir.”*

Lise öğrenci görüşmeci İ. K. *“Kısacası özenti ya da kendini havalı gösterme isteği”*

Çocuk gelişim uzmanı olarak görev yapan lisans mezunu görüşmeci M. S. “*En önemli mekanizma ebeveynlerdir. Çünkü çocuk anlaşılmadığı, önemsenmediği, mutlu olamadığı bir ortamda içekapanık, etkisiz eleman olur. Bunu bastırıp kendini kabul ettirmek için de başka kişilere ve zararlı yollara başvurabilir.*”

6.2. Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Bağımlılığına Yönelik Sorumluluklar

Ülkemizde uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda gerek arzının gerekse talebinin azaltılmasında başta İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı olmak üzere tüm Emniyet Teşkilatı, Jandarma Teşkilatı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı yoğun bir biçimde çalışmaktadır. Buna ilaveten toplumun her ferdinin uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılıklar hususunda duyarlılığı artıracak, önleyici, koruyucu ve eğitici çalışmalara ve faaliyetlere bulunması bir vatandaşlık görevidir. Bu konuda herkese büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle görüşmecilere “Çocuklarımızı ve gençlerimizi uyuşturucu ve madde kullanımından korumak için ailelere, kamu ve sivil kuruluşlara, bireylere düşen sorumluluklar nelerdir? Bu konuda neler yapılmalıdır?” soruları sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplardaki genel görüşler; ailelerin çocuklarına baskı yapmamaları, çocuklarını kontrol etmeleri, arkadaş çevrelerine dikkat etmeleri, aile içi huzurun korunması, yaşatılması ve devamlılığına özen göstermeleri çocuklarının yanında alkol, sigara kullanmamaları ve bu konularda heveslendirici konuşmamaları, çağın getirdiği her türlü riske karşı aile yapısının korunmasına büyük çaba göstermeleri ve çocuklarının eğitimlerini tamamlayabilmelerini sağlamaları yönündedir. Buna ilaveten uyuşturucu maddelerin yurtiçine sokulması veya yurt içinde üretimi, dağıtımı, pazarlanması hususunun milletin ve devletin birlikteliğini zedeleyen, yıpratıcı bir unsurdur, hatta birlik ve beraberliğimize yönelik bir saldırı aracı olarak kullanılmaktadır. Bu duruma karşı öncelikle kolluk kuvvetlerinin, genel ve yerel kamu idarelerinin daha çok itina göstermeleri gerektiği işaret edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları ile kamu kuruluşlarının belli aralıklarla sosyal çalışmalar düzenlemeleri gerekliliği vurgulanmıştır. Her kesimden sivil toplum kuruluşunun daha çok çalışma yürütmeleri, gençlerimizi kendi faaliyet alanlarına göre çalışmalarına davet etmeleri, onları onurlandıracak, moral ve motivasyonlarını güçlendirecek sosyal, kültürel faaliyetlerde bulunmalarının önemi dile getirilmiştir. Çocukların ve gençlerin yeteneklerini geliştirebilecekleri çağın gereklerine göre uygun ve elverişli ortamlar oluşturulmasının, okuma kültürü ve bilimsel faaliyetlere katılımlarını teşvik edecek çalışmaların çoğaltılması, yaygınlaştırılması ve bunun için sosyal devlet ilkesinin tüm yönleri ile daha etkin olarak uygulanmasının altı çizilmiştir.

Soruya ilişkin bazı görüşmecilerden elde edilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

Lisans öğrencisi görüşmeci B. C. “*Çocuklarından ilk sorumlu olanlar ailelerdir. Öncelikle aileleri bilinçlendirmek lazım. Çocuğa nasıl yaklaşılması gerektiği, nasıl davranılması gerektiği hakkında bilgi verilmelidir. Özellikle ergenlik çağında aileler çocuklarıyla nasıl iletişim kuracaklarını anlatmak gerek. Seminerler, konferanslar, bunun gibi projelerle onları bilgilendirmek gerekir. Her çocuğu, her genci kendimizin gibi görmeliyiz, toplum sahiplenmeli, bir yanlış gördü mü bana ne dememeli, uygun bir dille doğruyu söylemeli, doğruya yönlendirmeli, yetişkinler örnek olmalı. Ailede ya da çevresinde uyuşturucu madde kullanan varsa onu gören ona özenecek, iyi örnek olmalıyız.*”

Emekli ortaokul mezunu görüşmeci M. S. “Her yerde dini ve ahlaki daha iyi anlatıp güzel terbiye verilmelidir.”

Lise öğrencisi görüşmeci E. N. “Aileler çocuklarını sürekli gözetmeliler. Baskıcı tavır takınmamalılar. Arkadaş seçiminde bilinçlendirmeliler. Kötü amaçlı internet siteleri hakkında bilinçlendirmeliler. Çocuklarıyla vakit geçirmeliler. Çocuklarını önemsemeliler.”

Adını belirtmek istemeyen ev hanımı görüşmeci “Uyuşturucu madde kullanımına iten nedenlerin aileler tarafından bilinmesi gerekir. Önleyici tutumlarla bireyin uyuşturucu maddeye yönelimi engellenebilir. Bunun için sivil toplum kuruluşları çalışmalar yapmalıdır.”

Fizyoterapi teknikeri olarak çalışan önlisans mezunu görüşmeci N. S. “Çocukların ve gençlerin izledikleri film ve programlara dikkat edilmesi gerekir. Bunların içeriklerinin denetlenmesi gerekir, özendirici içerikler olabiliyor. RTÜK sıkı denetlemeli.”

Ticaretle uğraşan lise mezunu görüşmeci E. D. “Bu maddelere ekmek, su gibi kolay ulaşılabilir. Devletin buna engel olması lazım, ağır cezalar uygulaması lazım. Bugün yakalanan bir torbacı yarına serbest bırakılmamalı, yine zehir saçmaya devam edecek.”

Serbest meslek sahibi lise mezunu görüşmeci C. Y. “Çocukların ve gençlerin iyi bir ortamda yetişmesini sağlamak gerekir. Onlara iyi bir gelecek sunmak için el birliğiyle çalışmalıyız. Gelecek hakkında düşüncelerini ve iyi bir gelecek planlamalarını sağlamalıyız. Planlarını hayata geçirmelerine fırsat tanınmalıyız. Geleceğe dair umutlu çocuklar ve gençler yetiştirmeliyiz. Umudunu kaybeden her şeyini kaybeder.”

Adının açıklanmasını istemeyen eski bir uyuşturucu madde bağımlısı görüşmeci “Manevi yönden çocukları ve gençleri güçlendirmek için bir şeyler yapılmalıdır. İnsan olmanın anlamını, hayatın manasını ve değerini, sevdiklerini kaybetme korkusunun ne demek olduğunu sorgulatmalıyız.”

Çoban olarak çalışan ortaokul mezunu görüşmeci Y. G. “Tüm toplum olarak el birliğiyle çocukları ve gençleri iyiye, doğruya ve güzele sevk etmeliyiz. Anlatmalıyız, boş bırakmamalıyız, dışlamamalıyız.”

İlkokul mezunu ev hanımı görüşmeci A. B. “Öncelikle aile bağlarının iyi olması, sonra bütün toplum olarak iyi bağlar kurmalıyız, birbirimize ve devletimize sahip çıkmalıyız. Saygı, sevgi ve güven ortamı oluşturmamız.”

6.3. Uyuşturucu Madde Kullanımından ve Bağımlılığında Zarar Görenler

Uyuşturucu madde kullanan ve bağımlı olan kişi kendine zarar vermekte ve kendini mağdur bir hale getirmektedir. Bu mağduriyet sadece bağımlı ile sınırlı değildir. Aslında ailesi, akrabaları, arkadaşları, işyeri, iş arkadaşları, patronu... vs bunlar da mağdur olmaktadır. Burada mağdur kavramının geniş bir içeriği vardır. Mağduriyetin bireysel, sosyal ve toplumsal boyutlarından bahsedilebilir. Uyuşturucu madde kullanan ve bağımlı olan kişi ile ilgili olan bireysel boyuttur. Sosyal boyut, aile, akraba, arkadaşlık, iş ilişkileri gibi bağımlının tüm ilişkilerinde temellenir. Kişini var olduğu çevre içinde yer alan bireysel ilişkilerinden oluşur. Toplumsal boyut tüm kişi ve kurumları kapsa ve toplumun tümünü ilgilendirir. Eğer uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı tüm toplumu, yani toplumun geniş kesimlerini tehdit eder

duruma gelmişse tüm toplum mağdur edilmiş demektir (Web 12). Projede görüşmecilerin “Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı sadece kullanan kişiye mi zarar verir?” soru hakkındaki fikirleri alınmıştır. Bu soru için genel görüş; önce kullanan kişiye ve ailesine, akabinde çevresine, topluma, millete, devlete zarar verdiği şeklindedir. Ayrıca uyuşturucu madde kullanımının ve bağımlılığının toplumsal yapıyı parçalamasına, çözümlere, dağımalara, kopukluklara ve devamında sağlıklı, iyi düşünemeyen, çalışma gücünü kaybetmiş, suç organizelerine bulaşmış bir nesil ortaya çıkmasına, milli gücün, birliğin, devletin varlığının tehdiye uğramasına ortamların hazırlanmasından da bahsedilmiştir. Bu hususta dikkat çekici olan çok yakın zamanlara kadar insanlar uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığın sadece kullanan kişiye zarar verdiğini ve bu durumun kullanan kişinin ya da bağımlının ailesinin baş etmesi gereken bir problem olduğunu düşünürken artık insanlar uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığın zararlarını ve tehlikelerini çok boyutlu olarak değerlendirmektedir. İnsanlarda konuya ilişkin hassasiyetin ve bilinç düzeyinin arttığı gözlenmiştir. Görüşmelerde tabiri caizse “Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın” tarzı bir anlayışla karşılaşmamıştır. Aksine insanlar kendileri ve yakın çevreleri uyuşturucu madde kullanmasa ya da bağımlı olmasa bile hep birlikte mücadele edilmediği sürece o yılanın gelip kendilerine zarar vereceğinin farkındadırlar.

Soruya ilişkin bazı görüşmecilerden elde edilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

Adını belirtmeyen özel güvenlik görevlisi görüşmeci “*Hayır hem kendine hem ailesine zarar verebilir, çevresine ve herkese zarar verebilir, akli ve iradesi yerinde olmayan kişi yaptığının farkında olmaz, her şeyi yapabilir, herkese zararı dokunabilir.*”

Antrenör olarak çalışan lisans mezunu görüşmeci H. T. “*Uyuşturucu madde kullananla beraber bütün toplum etkilenir. Bu bir toplum sorunudur.*”

Lise mezunu görüşmeci Y. F. “*Kişinin kendisine zararı olur. Ama kişiden daha çok ailesine, çevresine ve topluma maddi-manevi çok büyük zararları olur.*”

Ev hanımı görüşmeci Z. K. “*İnsan sosyal bir varlıktır. Bundan dolayı uyuşturucu madde kullanımı çevresini de etkilemektedir.*”

İşçi olarak çalışan lise mezunu görüşmeci S. C. B. “*Uyuşturucu madde kullanan kişiden başkasına zarar vermez ta ki içeceklerini karşılamak için satmaya başlayana kadar.*”

Lise mezunu görüşmeci A. D. “*Bu zarar sadece kullananla kalmıyor, uyuşturucu maddenin girdiği her ortam zarar görür, bundan tüm ülke zarar görür.*”

Lisans öğrencisi görüşmeci Z. N. “*Sadece kendisi zarar görmez. Herkese zarar verir. Ailesinin hayatını riske atar. Uyuşturucu madde temin etmek için birilerine zarar verebilir. Uyuşturucunun etkisiyle hiç alakasız birine bile saldırabilir. Kısacası bir toplum bundan zarar görür. Nesli yok edebilir.*”

Muhasebeci olarak çalışan lisans mezunu görüşmeci M. Ç. “*Toplumun geneline zarar verir. Bir şehirde uyuşturucu madde kullanım oranı yüksekse bu durum o şehri her yönden etkiler. Sosyal, ekonomik, güvenlik... vs her yönden o şehirdeki herkes bundan olumsuz etkilenir.*”

Öğretmen olarak görev yapan yüksekisans mezunu görüşmeci Z. K. “*Sanki ilk bakışta sadece uyuşturucu madde kullananın sağlığına zarar veriyormuş, sadece onu etkiliyormuş gibi geliyor insana. Fakat derinlemesine düşününce çok çeşitli boyutlarıyla tüm insanlığa zararı dokunuyor.*”

İsmi açıklamayan lise mezunu görüşmeci “*Hayır tabii ki herkesi, her şeyi etkiler, zarar verir. Kötü yol kötü yolu çeker o yüzden herkesin çok dikkatli olması gerekir. Beni ya da ailemi etkilemez demeyin, mücadelede birlikte hareket etmek şart.*”

6.4. Uyuşturucu Madde Kullanımından ve Bağımlılığından Korunmak İçin Yapılması Gerekenler

Maalesef her geçen gün çok sayıda çocuğumuz ve gencimiz uyuşturucunun pençesine düşmektedir. Oysa çocukların ve gençlerin her yönden sağlıklı yetişmeleri yetişkinlerin görevidir. Çünkü onlar bir neslin geleceğe taşıyıcılarıdır Sağlıklı bir nesil ve sağlıklı bir gelecek için çocuklarımızı ve gençlerimizi uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı gibi zararlı ve tehlikeli alışkanlıklardan korumalıyız. Bu yüzden yapılan görüşmelerde sorulan “Toplum olarak, çocukları ve gençleri uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığından uzak tutmak için neler yapmak gerekir? Çocuklarımızı uyuşturucu madde kullanımından ve bağımlılıktan nasıl uzak tutabiliriz?” sorularına ilişkin genel görüşler; iş alanlarının çoğaltılması, gençlere çalışma ortamlarının hazırlanması yönünde olmakla birlikte, sosyal, kültürel, sportif faaliyetlerin önemi de yazılı ve sözlü olarak ifadelerde yer almıştır. Ağaç dikme, doğa ile ilgili faaliyetler, spor müsabakaları, mesleki ve kültürel kurslar, milli ve manevi değerlerin anlatılacağı ve yaşanılacağı faaliyetler, ahlak, erdem, kültür, vicdan konularında sosyal hayatın gereklerine göre şekillendirilecek hayatın her alanında eğitimler devam etmeli ve bunlar için eğitim sisteminin geliştirilmesi ve ilin imkânlarının yeterli hale getirilmesinden söz edilmektedir. Sinema, tiyatro, dans, kültür, sanat etkinlikleri ve mesleki, beceri geliştirme, müzik kursları yaygınlaşmalı, çocukları ve gençleri kötü yönlerde etkileyen, onların bilinçaltını besleyen bazı sosyal medya ve tv hesapları, programları kapatılmalı, kısıtlanmalı ve bu konuya RTÜK tarafından daha çok dikkat gösterilmelidir. Doğa sporları, gezileri, faaliyetleri yapılmalı, yürüyüş alanları, güzergâhları belirlenmeli, çocukların ve gençlerin doğa yürüyüşlerine katılımları için uygun ortamlar sağlanmalıdır. Eğitim kurumlarında uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda rehberlik faaliyetleri geliştirilmelidir. Madde bağımlıları için tedavi ve rehabilitasyon merkezleri, aileleri için destek birimleri açılmalıdır. Çocuklara ve gençlere düşüncelerini, fikirlerini, istek ve amaçlarını serbest bir şekilde ifade edebilecekleri güven ortamları geliştirilmelidir. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda önleyici tedbirlerin geliştirilmesi için “Madde Bağımlılığına Karşı Ulusal Eylem Planları” yapılmalıdır.

Soruya ilişkin bazı görüşmecilerden elde edilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

İşçi olarak çalışan lise mezunu görüşmeci F.T. “*Sosyal medya üzerinden bu tarz şeylerin özendirici içeriklerin sınırlandırılması veya tamamen kapatılması. Boş zamanlarında sosyal faaliyetlere yönlendirmek. Kuran kurslarına göndermek. Değerlerimizi öğretmek. Anne ve baba olarak daha yakından ilgilenmek.*”

Üniversite öğrencisi görüşmeci A.Ş. “Öncelikle her şeyden soyutlamamak, kısıtlamamak gerekir. Zamanlarını daha verimli geçirmelerini sağlayacak eğlenceli aktivitelere katılımlarına destek vererek. Arkadaş ve çevresinde onu bunlara itebilecek kişilerin söylemlerinden etkilenmesini önleyecek öğütlerde bulunmak.”

İşçi olarak çalışan lise mezunu görüşmeci İ. B. “Ailelerin çaresiz kaldığı durumlar oluyor, yapılması gereken uyuşturucu madde ticaretini önlemek.”

Memur olarak çalışan lise mezunu görüşmeci F. K. “Devlet organlarının uyuşturucu ile mücadelede caydırıcı cezalarla bu işin üstesinden gelebiliriz.”

Muhasebeci olarak çalışan lisans mezunu görüşmeci H. E. “Toplum olarak emniyet birimleri ile sürekli olarak iletişim halinde bulunarak, satıcıları ihbar ederek satan kişilerin önüne geçmek. Bununla birlikte çocuklarımızı ve gençlerimi zararlı maddelerin bulunabileceği ve satılabileceği ortamlardan sakınmak ve uzak tutmak.”

Adını söylemeyen öğretmen olarak görev yapan lisans mezunu görüşmeci “Maalesef ki şehrimizde gençlerin kaliteli vakit geçireceği yerler ve yapacağı sosyal aktiviteler pek yok. İş istihdamı çok kötü durumda. Çocuklar ve gençler enerjilerini boş gezerek harcıyorlar. Bu da onları uyuşturucu madde kullanımı gibi farklı meraklara itiyor. Bunun için iş imkânları yaratılmalı. Gençler için aktiviteler düzenlenmeli. Çeşitli alanlarda kurslar açılmalı. Bunlar ücretsiz ya da az bir ücretle olmalı. Maddi imkânsızlıktan dolayı mevcut kurslara çocuklarımız ve gençlerimiz katılmıyor.”

Lise mezunu görüşmeci Y. Ç. “Çocuklarımızdan uzak durmayalım, onları topluma kazandırmak için çabalayalım. Uyuşturucunun özenilecek bir şey olmadığını farkına vardıracağız. Mahallelerimize sahip çıkmalıyız, göz kulak olmalıyız.”

Öğretmen olarak görev yapan lisans mezunu görüşmeci Y. Ç. “Uyuşturucu maddenin zararları hakkında çocuklara ve gençlere yönelik seminerler vererek onları bilinçlendirmek. Mesela çocukları için sevdikleri çizgi film karakterleri kullanarak dikkatleri çekilebilir, gençler için sevilen bir sanatçı ya da sporcu ile konuya yönelik bilinçlendirme yapılabilir.”

Lisans öğrencisi görüşmeci G. I. “Toplum Sağlığı Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri, Gençlik Merkezleri çoğaltılmalı, buralarda çalışan uzman personel halkı aydınlatmalı.”

Ev hanımı olan lise mezunu görüşmeci N. K. “Kamu spotları yaygınlaştırılmalı. Nasıl ki uyuşturucu maddeye özendirici içerikler varsa tiksindirici ya da caydırıcı içerikler hazırlanmalı.”

6.5. Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Bağımlılığına Karşı Sosyal, Kültürel, Sanatsal, Sportif Faaliyetlerin Rolü

Sosyal, kültürel, sanatsal, sportif faaliyetlerin çocukları ve gençleri uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığından uzak tutması noktasındaki katkıları su götürmez bir gerçektir. Çocuklar ve gençler bu tür faaliyetlere yönlendirilerek etkili vakit geçirebilme stratejileri ile birlikte madde kullanımının ve bağımlılığının önüne geçilebilir. Çünkü çoğu zaman çocuklar ve gençler boş zamanlarında neler yapabileceklerini ve zamanı kaliteli nasıl değerlendireceklerini bilmemekte ve bu nedenle vakitlerinin çoğunu sokaklarda ya da alışveriş merkezlerinde

geçirmekte ve dışardan gelebilecek tehlikelere açık vaziyette olmaktadır. Buna karşın ilgi duyabileceği sosyal, kültürel, sanatsal ya da sportif aktivitelere katılmaları teşvik edilirse uyuşturucu madde kullanımına ve bağımlılığına karşı korunmuş olurlar.

Madde kullanımı ve bağımlılığı ile bireylerin kişilik yapıları ve psikolojik durumları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Öfkeli, sinirli olan, erken yaşlarda davranış sorunları yaşayan bireylerde madde kullanımı görülmektedir. İçine kapanık, duygularını ifade etmekte güçlük çeken, kendini ortaya koyamayan gençlerde madde kullanımı ve bağımlılık riski yine yüksektir (Bahar, 2018: 9). Veyahut da insanlar yaşanan karmaşık duygu durumlarından kaçmak ya da baş edilemeyen sorunlardan uzaklaşmak için uyuşturucu maddeye başvurmaktadır. Özellikle gençlerin fırtınalı ergenlik döneminin sorunlarıyla baş etmede yaşadığı güçlükler ve yine bu dönemdeki gençlerin cesaret gösterme ya da kendini kanıtlama gibi durumları onları uyuşturucu maddenin kucağına itmektir. Bu ve buna benzer durumlarda sosyal, kültürel, sanatsal, sportif faaliyetler bir kurtarıcı olmaktadır. Bir zamanlar uyuşturucu kullanan kişiler spor sayesinde bu kötü alışkanlıktan uzak durmanın faydasını görmektedir. Hatta bunlar içinde profesyonel sporcu olma yolunda ilerleyenler dahi vardır. Bu kişiler sporla ilgilendikleri müddetçe güzel bir ömür geçirmektedir. Çünkü insanlara haz veren bir hormon olan dopamin uyuşturucu kullanımı ile birlikte 10 kat daha fazla salgılanmaktadır. Bundan büyük bir haz duyan insan uyuşturucu maddeye daha çok gereksinim duymakta ve daha sık madde kullanmaya başlamaktadır. Buna karşın spor yapmak başta dopamin olmak üzere birçok hormonu artırarak kişinin kendisini iyi hissetmesinde, bir amaç edinmesinde, madde kullanımı ve bağımlılığından sakınmasında etkilidir. Kişi sporla düzenli bir hayata sahip olmakta, daha kaliteli bir yaşam sürmekte, hayata daha yaratıcı ve pozitif bakmakta ve hayattan zevk almaktadır. Ayrıca spor kişiyi depresyon, stres ve kaygıdan uzaklaştırmakta, mutlu ve güçlü kılmakta, uyuşturucu maddeden uzaklaştırmaktadır. Aynı şekilde kişinin kendi iç dünyasına yolculuk yapmasının ve kendini dışa vurmasının yolu olan sanat da kişinin kendisini tanımada, kendisi ile ilgili bir farkındalık kazanmada, güçlü ve güçsüz yanlarını keşfetmesinde, duygularını anlatmasında, empati geliştirmesinde, farklı bakış açıları elde etmede, sorunlarının üstesinden gelmede ve çözüm üretmede, diğer insanlarla daha pozitif ilişkiler yaşamada önemli bir adımdır. Sanatsal faaliyetler insanlara iyi gelir, insanın halet-i ruhiyesini düzeltir ve yaşama olan bakışını değiştirir. Sanat ile stres ve gerginlik yerini rahatlamaya bırakır, korku ve kaygının yerine umut ve yaratıcılık gelir. Ayrıca sanat, insanda bulunan negatif duyguların zararsızca yansıtılmasını sağlar, karanlık duygular aydınlığa kavuşur, insan kendisiyle barışık bir hale kavuşur. Bu nedenle sanatın kapısı kendine farkındalık katmak isteyen herkese açıktır. Özellikle kendini ve duygularını ifade etmekte zorlanan, stresten ve kaygıdan uzaklaşmak isteyen, travma yaşayan ya da şiddet gören kişiler uyuşturucu maddenin tuzağına düşmek yerine kendilerini sanatın huzurlu kollarına bırakabilirler. Sosyal ve kültürel etkinliklere katılmak da boş zamanları daha verimli geçirmeyi sağladığı gibi insanlara yeni arkadaşlıklar kazandırır, insanın sosyal yönlerini güçlendirir, insanların birbirlerine olan sevgisini artırır, dayanışmayı ve yardımlaşmayı pekiştirir, birlikten kuvvet doğar mantığı ile hareket edildiği için de kişiyi yalnızlıktan kurtarır, kendisine ve çevresindekilere karşı güven duygusu geliştirir. Öyle ki toplumundan uzaklaşmak, yalnızlaşmak, sevgisizlik ve güvensizlik insanı uyuşturucu madde kullanımına itebilmektedir.

Bu nedenle çocuklar ve gençler sosyal sorumluluk projelerine, gönüllülük esaslı çalışmalara, sosyal ve kültürel faaliyetlere yönlendirilmelidir.

Proje kapsamında yapılan istişarelerde görüşmeciler sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin uyuşturucu madde kullanımı gibi zararlı alışkanlıklardan uzaklaştırıcı rolüne vurgu yapmıştır. Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik futbol, atletizm, yüzme, basketbol, doğa yürüyüşleri, kamplar, geziler, tiyatro, konserler, resim yapma ve sosyal yardım projeleri gibi faaliyetlere yer verilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu bağlamda görüşmecilere yöneltilen “Hangi sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler ile çocukları ve gençleri uyuşturucu maddelere olan ilgi ve özentiden uzak tutabiliriz? Bunun için kamu ve sivil kuruluşların neler yapmasını istersiniz?” soruna yönelik genel beklenti; tüm okullarda, okul çevrelerinde, mahalleler ve parklarda spor alanlarının oluşturulması, çocukların ve gençlerin sportif faaliyetlere iştirak edebilecekleri gerekli her türlü altyapı çalışmalarının yapılması ve uygulanması, kültür, sanat, müzik gibi sosyal faaliyetlerin, uygulama, eğitim, etkinlik alanlarının yaygınlaştırılması, okullar, mahallelerde bu faaliyetler için çalışmaları oluşturulması, bu konuya belediyeler, yerel yönetimler, merkezi yönetim ve yerel kamu idarelerinin daha çok dikkat, ilgi ve özen göstermeleridir.

Soruya ilişkin bazı görüşmecilerden elde edilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

Sağlık memuru olarak çalışan görüşmeci B.Y. “*Uyuşturucu madde kullanımından ve bağımlılığından uzak durmak için kişilerin kendilerini yalnız hissetmemeleri önemlidir. Bunun için sosyal aktivitelerle kişilerin kendilerini bir grubun parçası olarak algılamaları sağlanmalıdır.*”

Üniversite öğrencisi görüşmeci U.T. gençlerin kendilerini başarılı hissedeceği ve özgüvenlerinin gelişeceği aktivitelere yönlendirilmeleri gerektiğinden söz etmektedir. “*Bir gencin güvenini geri getirdiğiniz zaman o genç her türlü başarılı olur. Gençlerin kendilerine özgüveni olmadığı için kendilerini değersiz hissediyorlar ve daha da meyilli oluyorlar madde kullanımına.*” diyerek Muş’ta gençlerin katılabileceği aktivitelerin az olduğuna ve bunların artırılmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir.

Lise mezunu görüşmeci F.İ. “*Bu tür faaliyetler için gençlik merkezleri ve belediyenin bünyesinde bulunan bilgi evleri daha etkili halde kullanılmalıdır.*”

Lise öğrencisi görüşmeci İ.K. “*Öncelik Muş Belediyesinin Muş’a eğlenceli şeyler yapması lazım. İnsan mutlu olduğu zaman aklına kötü şeyler getirmez. Muş’ta eğlenecek yer olmadığı için mecburen kötü insanlarla arkadaş olunuyor.*”

Lise öğrencisi görüşmeci E.S. “*Şehrimizde birçok sivil toplum kuruluşu var. Bunlar gençlere yönelik aktiviteler yapabilir*”

Lise öğrencisi görüşmeci E.K. “*Futbol oynadığımda ve havuzda yüzdüğüm zaman aklıma kesinlikle kötü madde gelmez. Tavsiye ederim.*”

Şoför olarak çalışan görüşmeci Ş.Ç. “*Doğa ve yeşil insana huzur verir. Gençlerin ağaç ve çiçek dikmesi ve yetiştirmesi sağlanabilir.*”

Koordinatör olarak çalışan görüşmeci B.G.K. “Daha çok sanat daha çok ifade alanı. Madde bağımlılığa iten içsel nedenlerin dışı vurumu ve çözümünü için çözüm sunacaktır.”

Üniversite öğrencisi görüşmeci E.N. “Muş’ta eksikliği çokça hissedilen tiyatrunun başta sigara olmak üzere alkol ve uyuşturucuya karşı çocukları ve gençleri bilinçlendirmedeki rolü oldukça fazladır.”

Tekniker olarak çalışan görüşmeci E.M. “Gönüllülük esaslı eğitim ya da yardımlaşma faaliyetleri düzenleyerek çocukların ve gençlerin bu faaliyetlere katılmaları sağlanmalı ve bunlar devamlı hale getirilmelidir. Özellikle Yeşilay’ın çalışmalarına çocukların ve gençlerin katılmaları sağlanarak uyuşturucu madde kullanımının ve bağımlılığının ne kadar tehlikeli olduğunu fark etmeleri sağlanabilir.”

7. SONUÇ

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı sorunu dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’nin de karşı karşıya kaldığı başlıca problemler arasındadır. Özellikle çocukları ve gençleri tehdit eden bu soruna karşı çözüm üretecek projelere gün geçtikçe daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Muş ilinde uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığa karşı savaşan Muş Gençliği ve Uyuşturucu İle Mücadele Derneği tarafından yapılan *Gençliğine İyi Bak* projesi de bu maksatla faaliyet göstermiştir. Esasen uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile en basit, en güvenilir ve en ucuz mücadele şekli önleyici ve koruyucu etkinliklerle toplumu bilinçlendirmek ve güçlendirmektir. Çünkü uyuşturucu madde kullanımının ve bağımlılığının olumsuz etkileri önce bireyi etkiler ama yalnızca bireyle sınırlı kalmaz. Ailesi, arkadaş ve iş çevresi derken yelpaze giderek genişler ve bu olumsuzluklar büyük bir sorun yumağı oluşturur, tüm toplum ve devlet bundan zarar görür. Proje kapsamında Muş halkından alınan dönütlerde bu zararın doğrudan ya da dolaylı olarak kendilerine dokunacağını farkında oldukları görülmüştür. Bu nedenle uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılıkla mücadelede ancak herkesin katılımı ve koordineli çalışmaları ile yol kat edilebileceğini ifade etmişlerdir.

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılıkla mücadelede en önemli olan çocukların ve gençlerin uyuşturucu madde ile tanışmalarına ve bağımlı hale gelmelerine engel olabilmek, bunun için önlem alabilmektir. *Gençliğine İyi Bak* projesi bu bilinçle çalışmalarını sürdürmüştür. Proje faaliyetleri boyunca Muş halkı da çocuklarının uyuşturucu bataklığına düşmeden alınabilecek önlemler üzerinde durulmasının gerekliliğine değinmiştir.

Projenin sonucu itibariyle çözümüne yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

- Uyuşturucu madde kullanma yaş ortalaması düşmektedir. Bu yüzden genç nüfusu hedef alan koruyucu ve önleyici çalışmalarla uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda farkındalık artırılmalıdır.
- Başta İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Adalet Bakanlığı olmak üzere tüm kamu kurum kuruluşları, belediyeler, STK’lar uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığa karşı sürekli iş birliği içinde olmalı ve beraber hareket etmelidir.
- Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede herkesin etkin rol alması sağlanmalıdır.

- Aileler, alanında uzman personel tarafından (sosyolog, psikolog, sosyal çalışma uzmanı, çocuk gelişim uzmanı... vb) aile içi iletişim, ailede yaşanan huzursuzluk ve gerilimlerin üstesinden gelebilme, çocuk ya da ergende görülen uyum sorunları ve davranış bozuklukları ile baş edebilme, çocuk gelişimi ve eğitimi, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı gibi konular hakkında görüşmeler, toplantılar ve seminerlerle bilgilendirilmelidir.
- Ailevi sorunlar ve ergenlik dönemi bunalımları ile ortaya çıkabilecek olumsuz durumların önlenmesinde bireylerin destek almaları sağlanmalıdır. Ergenlik dönemi sorunlarının çözümünde çocuklara yardımcı olunmalıdır. Bu dönemde bulunan ergenlerin merak, istek ve enerjileri doğru yönlendirilmelidir. Bunlar için aile danışma ve gençlik merkezleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Değerler eğitimine önem verilmelidir. Değerler, insanın düşüncelerinde, kararlarında, seçimlerinde, yapıp etmelerinde onlara yol göstericidir. Yetişmekte olan nesillerin değerleri keşfetmeleri ve içselleştirmeleri sağlanarak uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı sorununa çözüm oluşturulabilir.
- Kamu spotları arttırılmalıdır. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı zararlarından ve tehlikelerinden insanları korumak için onları iyiye, doğruya ve güzele sevk eden mesajlarla bilinçlendirilmelidir.
- Medyanın insanları etkilemede ve yönlendirmedeki etkin gücünden faydalanılmalıdır. Medya sahipleri, yöneticileri, yapımcıları ve programcılarını uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelede önleyici bir rol üstlenmeleri sağlanmalıdır.
- Mahallelerde muhtarlar ve din görevlileri hatta mevcutsa mahallenin ileri gelenleri, kanaat önderleri, sporcuları ya da sanatçıları uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına yönelik bilinçlendirmede sorumlu tutulmalıdır.
- Sosyal, kültürel, sanatsal, sportif etkinliklerin sayısı çoğaltılmalıdır. Çocukların ve gençlerin boş zamanlarını daha iyi ve verimli geçirebileceği ortamlar ve mekânlar oluşturulmalıdır.

Gençliğine İyi Bak projesinin Muş ilinde beklenen etkiyi gösterdiği ve amaçlarına ulaştığı düşünülmektedir. Fakat bağımlılık yapan uyuşturucu maddelerin her an çocukların ve gençlerin karşısına çıkabileceği göz önünde bulundurularak sadece bir kereye mahsus çalışmalar yapmak yerine belli zamanlarda konuya dikkat çekmek amaçlı bu ve benzeri çalışmalar yapmak faydalı olacaktır. Zaten Muş halkının da beklenti ve temennisi uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığına yönelik projelerin sürekliliğini sağlanması yönündedir.

Kaynakça

Bahar, A. (2018). Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri ve Bağımlılık Oluşum Sürecinde İletişimsel Yaklaşımların Rolü ve Önemi: Polis Kayıtları Üzerinden Olgusal Bir İnceleme, *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, sayı: 55, s. 1-36.

Başkurt, İ. (2003). Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları, *Istanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı:8, s. 73-114.

Dağlı, Z. (2019). Bağımlılıkla Mücadele Politikasında Din Görevlilerinin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme: Düzce Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt: 24, sayı: 2, s. 285-297.

Dağlı, Z. (2020). Bağımlılıkla M¼cadele Politikasına İlişkin Muhtarların Algıları ve Rollerini Üzerine Bir Değerlendirme: D¼zce Örneği, *G¼venlik Bilimleri Dergisi*, cilt: 9, sayı: 1, s. 65-82.

Duman, M. Z. (2021). Van’da Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Etkileyen Ailesel Faktörler, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fak¼ltesi Dergisi*, sayı: 45, s. 313-336.

Kızmaz, Z. & Çevik, M. (2016). Madde Bağımlılığıyla M¼cadelede İnanç Odaklı Yaklaşım: Kardelen Rehabilitasyon Merkezi Örneği, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 26, sayı:2, s. 313-335.

Koçanlı, M. (2020). Uyuşturucu Madde Bağımlılığında Ailenin Etkisi ve Bağımlı Sayısının Azaltılmasında Jandarmanın Etkinliği: İstanbul’da Bir Uygulama, *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, sayı: 4, s. 576-619.

Yaman, Ö. M. (2014). Uyuşturucu Madde Bağımlısı Gençlerin Aile İçi İlişkilere Yönelik Görüşleri: Esenler-Bağcılar Örneği, *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, cilt: 1, sayı: 1, s. 99-132.

Web 1: Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi. Avrupa Uyuşturucu Raporu. https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13838/2021.2256_TR_02.pdf. Erişim Tarihi: 26.02.2022.

Web 2: T. C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla M¼cadele Daire Başkanlığı. 2021 Türkiye Uyuşturucu Raporu. www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/2021-Turkiye-Uyusturucu-Raporu.pdf. Erişim Tarihi: 26.02.2022.

Web 3: T. C. Muş Valiliği. Haberler. www.mus.gov.tr/uyusturucuya-gecit-yok1. Erişim Tarihi: 26.02.2022.

Web 4: T. C. Muş Valiliği. Haberler. www.mus.gov.tr/uyusturucu-operasyonu. Erişim Tarihi: 26.02.2022.

Web 5: Cumhuriyet Gazetesi. Haberler. www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/musta-ticari-taksinin-tepe-lambasina-gizlenmis-uyusturucu-bulundu-1909693. Erişim Tarihi: 26.02.2022.

Web 6: T. C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. İl SEGE Raporları. www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege/il-sege-raporlari. Erişim Tarihi: 26. 02.2022.

Web 7: Türkiye İstatistik Kurumu Coğrafı İstatistik Portalı. <https://cip.tuik.gov.tr/?il=49#>. Erişim Tarihi: 18. 03. 2022.

Web 8: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı Muş İli Sosyal Analiz Raporu. https://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/Mu%C5%9F%20Sosyal%20Yap%C4%B1%20Analizi_Raporu.pdf. Erişim Tarihi: 26.02.2022.

Web 9: Mevzuat Bilgi Sistemi. Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun. www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.4541.pdf. Erişim Tarihi: 10.03.2022.

Web 10: Mevzuat Bilgi Sistemi. Belediye Kanunu www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf. Erişim Tarihi: 10.03.2022.

Web 11: Prof. Dr. K¼ltegin Ögel Kişisel Web Sitesi. Madde Kullanımı ve Bağımlılığın Nedenleri. <http://www.ogelk.net/dosyadepo/etyoloji.pdf>. Erişim Tarihi: 09.03.2022.

Web 12: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fak¼ltesi. Madde Bağımlılığı ve Sosyal Hizmet Ders Kitabı. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyalhizmetlt_ao/maddebagvesoshiz.pdf. Erişim Tarihi: 13.03.2022.

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişki ve dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Muş Gençliği Uyuşturucu İle M¼cadele Derneği, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen *Gençliğine İyi Bak Projesi kapsamında derlenen makale vesilesiyle ilgili kurumlara ve proje çalışanlarına teşekkür ederim.*

Etik Kurul İzin: Bu makale derleme türünde olduğundan, Etik Kurul Kararı gerektiren makaleler arasında yer almamaktadır.